

Vlaanderen
is open ruimte

ARCHEOLOGIE

in de ruilverkaveling JESSEREN

Inhoud

I	Site Jesseren.....	5
II	Twee waardevolle nederzettingen op de Sassenbroekberg in Broekom.....	9
III	Romeinse weg Boulogne-Keulen	13
IV	Atuatuca Tungrorum.....	17
V	Ontdek een verborgen parel: de burchtruïne van Kolmont.....	21
VI	Gallo-Romeinse tumuli in Sint-Huibrechts-Hern.....	25
VII	Een Gallo-Romeins grafveld in Gors-Opleeuw	27
VIII	De middeleeuwse stad Borgloon.....	31

Doorsnede door stenen Gallo-Romeinse waterput, Jesseren
© David Depraetere, 2014

Site Jesseren

Op deze plek bevond zich een Gallo-Romeinse landelijke nederzetting uit de periode tussen 150 en 300 na Christus.

Voor de aanleg van een waterbufferbekken in Jesseren (en twee kleinere in de buurt) voerde de Vlaamse Landmaatschappij een archeologisch onderzoek uit. In 2011 zochten we naar grondsporen en structuren die de mensen in een verleden gemaakt hebben. Met succes: we ontdekten overblijfselen van een site uit de Romeinse tijd!

EROSIE

Uit de bodemkundige en archeologische waarnemingen stelden we vast dat de site decennia lang geleden heeft onder de verregaande bodemerosie. Door het afspoelen van de leembodem, ploegden landbouwers steeds dieper en bleven enkel de diepste sporen en structuren bewaard. Dit zien archeologen vaker bij onderzoek op sites in de leemstreek. De laatste restanten van onze voorouders in het buitengebied dreigen voor altijd te verdwijnen.

STRUCTUREN EN SPOREN

Ondanks de erosie werden verschillende sporen aangetroffen met heel wat Romeinse voorwerpen. Zo hebben we naast afvalkuilen, een mogelijke poel en een crematiegraf ook een waterput in Maas-trichtersteen (mergelsteen) opgegraven. Uit die sporen kon nog voldoende archeologische informatie gehaald worden om een beeld te vormen van die site en die als een Gallo-Romeinse landelijke nederzetting te interpreteren.

DE VONDSTEN

Fragmenten van Romeinse dakpannen tonen aan dat hier of in de directe omgeving een Gallo-Romeins gebouw heeft bestaan met een pannendak. Ondanks het ontbreken van paalsporen en fundamenteën ging het ongetwijfeld om een hout- en leembouw. Daar wijzen de teruggevonden fragmenten verbrande leem en de smeedijzeren spijkers immers op. Ook vonden we afvalproducten terug van lokale metaalbewerking.

Interessant zijn ook de andere gebruiksvoorwerpen die we hier opgroeven: fragmenten van maalstenen, een bronzen vingerring, een bronzen mantelspeld, een benen haarspeld en een slijpsteen. Het merendeel van de vondsten bestaat uit aardewerkfragmenten, die duiden op de lokale Gallische productie in de pottenbakkersovens van de stad Tongeren en de

vicus Tienen. Dit blijkt ook uit de bijgaben in het crematiegraf. Naast een kookpot, die dienst deed als urne, vonden we in dit graf twee borden, een kruikamfoor en een potje.

Op de site hebben we ook importproducten teruggevonden – zowel aardewerk voor dagelijks gebruik als luxe tafelwaar – uit Trier, Lezoux, de Argonnen, Bavay, Keulen, Zuid-Gallië, Spanje en Zuid-Frankrijk. Ongetwijfeld werd een deel van dit aardewerk met paard en kar over de Romeinse Kassei (zie nr. III) in Borgloon getransporteerd naar de hoofdstad Tongeren. Zeker de Gallische producten uit de pottenbakkersovens van Tienen en het aardewerk uit Bavay dat uit het westen kwam, werden over die weg vervoerd. Uiteindelijk kochten de plattelandsbewoners van deze nederzetting die producten op de markt van Tongeren.

Benen Gallo-Romeinse haarspeld, Jesseren
© David Depraetere, 2014

Bronzen Gallo-Romeinse vingerring, Jesseren
© David Depraetere, 2014

Bron: D. Depraetere, Archeologische opvolging van de ruilverkavelingswerken rvk-gebied Jesseren (Limburg). Proefsleuvenonderzoek naar aanleiding van de aanleg van drie wachtbekkens (Dossier L60W10-B) (Archeologisch Rapport VLM/Lim/2014-05), Hasselt 2014.

FAUNA EN FLORA

De teruggevonden fragmenten van boten en tanden wijzen op de aanwezigheid van schapen en/of geiten, varken, rund en (een) paard. Bodemonsters uit de opvulling van de waterput leren ons dat in de buurt spelt, tarwe, gerst, tuinboon en waarschijnlijk haver en linze verbouwd werden. Dit assortiment van soorten was typisch voor een landelijke nederzetting uit die tijd.

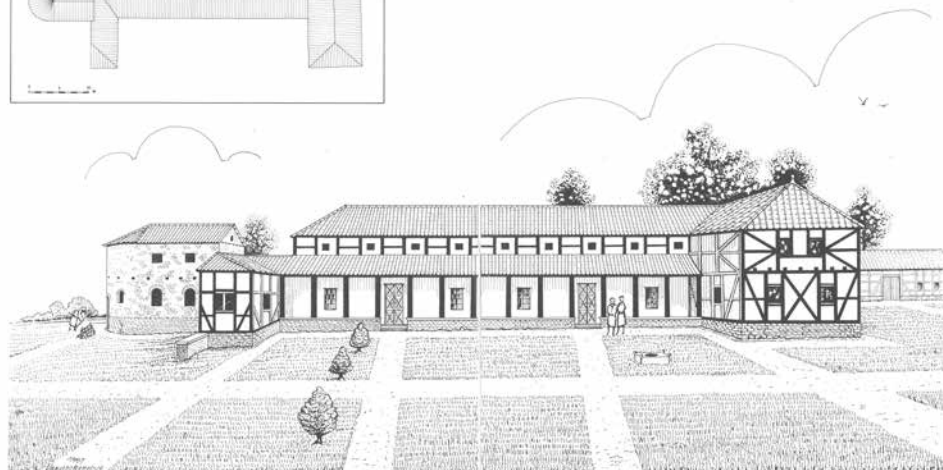
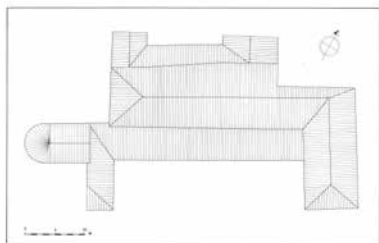
DATERING

Zowel de koolstofdateringen (14C) op bot-, tand- en houtskoolstalen, als de analyse van het aardewerk wijzen erop dat op deze plek een Gallo-Romeinse nederzetting stond tussen 150 en 300 na Christus. We sluiten niet uit dat die deel uitmaakte van een nog onbekend villa-domein in de directe buurt.

De periode tussen 150 en 300 na Christus is de bloeitijd van de Gallo-Romeinse periode in onze streken (zie ook nr. VII/Gors-Opleeuw, VI/Sint-Huibrechts-Hern en II/Sassenbroek) en de periode waarin Tongeren haar eerste stadsmuur bouwt en het statuut van municipium krijgt.

We stellen dus vast dat de plek die we nu Jesseren noemen, ook in die periode een Gallo-Romeinse bewoning kende. De aardewerktypes wijzen op een vrij lange bewoningsperiode en duiden op een comfortabele levensstandaard. Een kuil met aardewerk uit de ijzertijd wijst zelfs op een mogelijke pre-Romeinse voorloper van de nederzetting. We hebben vastgesteld dat de waterput opgevuld werd in de loop van de 3de eeuw na Chr. en dat de site in die periode verlaten is. Het is een tijd waarin vele landelijke Gallo-Romeinse nederzettingen een einde kennen als gevolg van de Germaanse invallen (zie ook II/Sassenbroek). Ook Tongeren kent een economisch en bestuurlijk verval tijdens de 3de eeuw (zie IV/Atuatuca Tungrorum).

Reconstructietekening Gallo-Romeinse villa, Broekom
© Vanvinckenroye, 1988

Twee waardevolle nederzettingen op de Sassenbroekberg in Broekom

EEN IJZERTIJD BOERDERIJ (2de – 1ste eeuw voor Chr.)

Uit archeologisch onderzoek, uitgevoerd in 1984-1985, bleek dat op de zuidoost-helling van de Sassenbroekberg in Broekom een kleine ijzertijdboerderij in vakwerkbouw stond. Er werden fragmenten van maalstenen, dierenbeenderen en verkoolde granen van emmertarwe gevonden. Die bevestigen dat het om een boerderij of agrarische nederzetting gaat. Het teruggevonden handgevormd aardewerk werd (vermoedelijk) ter plekke vervaardigd.

EEN GALLO-ROMEINSE VILLA (1ste – 3de eeuw na Chr.)

In de loop van de 2de helft van de 1ste eeuw na Chr. wordt op dezelfde plek – gelegen op ca. 2 km ten zuiden van de Romeinse Kassei (zie nr. III) – een nieuwe Gallo-Romeinse boerderij gebouwd. Op een stenen fundament verscheen een klassieke villa met zuilengalerij (porticus-villa) in hout- en leembouw. Geleidelijk aan werd de boerderij uitgebreid met een groot bijgebouw van 70 meter lang dat een gemengde woon-, stal- en schuurfunctie moet hebben gehad. De boerderij

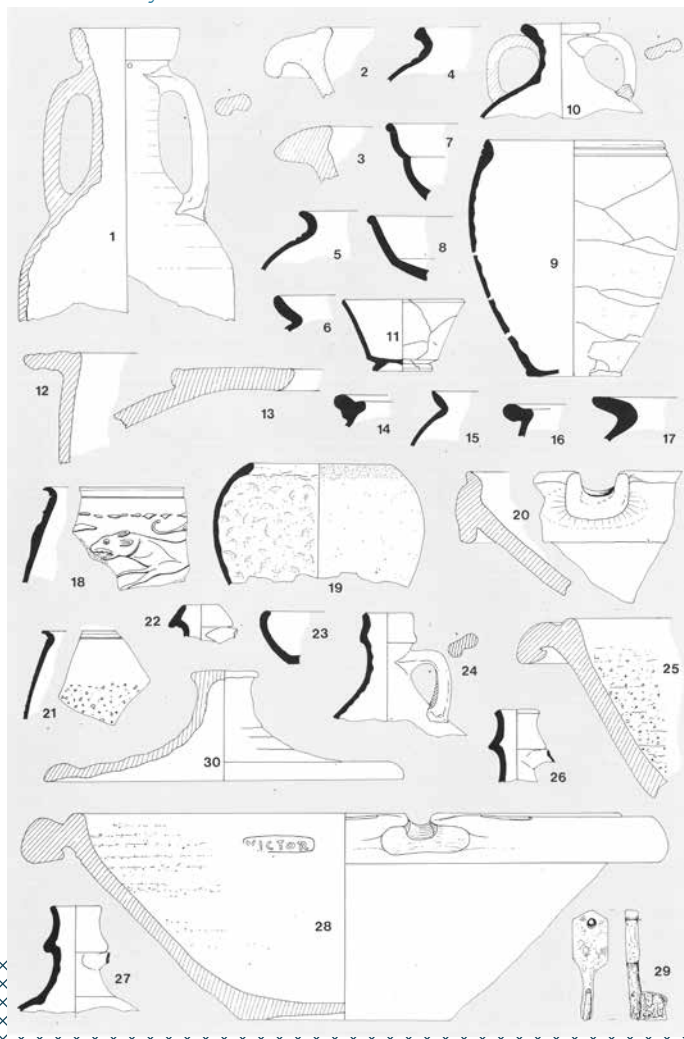
had mooie kamers met muurschilderingen en een 'hypocaustum' (soort vloerverwarming) die een droogruimte voor graan bediende. Een gedeelte van dit graan werd als natuurlijke belasting ('annona') afgedragen aan de staatsmagazijnen ('horrea') in de hoofdstad Tongeren ('Atuatuca Tungrorum').

Het hoofdgebouw kende verschillende verbouwingen. In de loop van de 2de eeuw na Chr. werd een nieuw stenen bijgebouw neergezet, voorzien van een 'hypocaustum', mogelijk met een verwarmd badbekken en binnenin keurig afgewerkt met muurschilderingen. Uiteindelijk kreeg het hoofdgebouw in de 2de eeuw na Chr. haar meest luxueuze uiterlijk: een organisch gegroeide, middelgrote villa met tweevoudige galerij en uitspringende gebouwvleugels. De verbrande fragmenten van de lemen vakwerkwanden doen vermoeden dat het gebouw, zoals veel andere villa's in onze gewesten, ten onder ging tijdens de Frankische invallen halverwege de 3de eeuw na Chr.

Het archeozoologisch onderzoek van de teruggevonden beenderen duidt op een toename van runderen ten nadele van schapen en geiten in de Romeinse periode. Botresten van een of meerdere herten duiden op het beoefenen van de jacht, terwijl de consumptie van oesters een aanduiding is voor de verworven welstand dankzij toenemende handelsbetrekkingen.

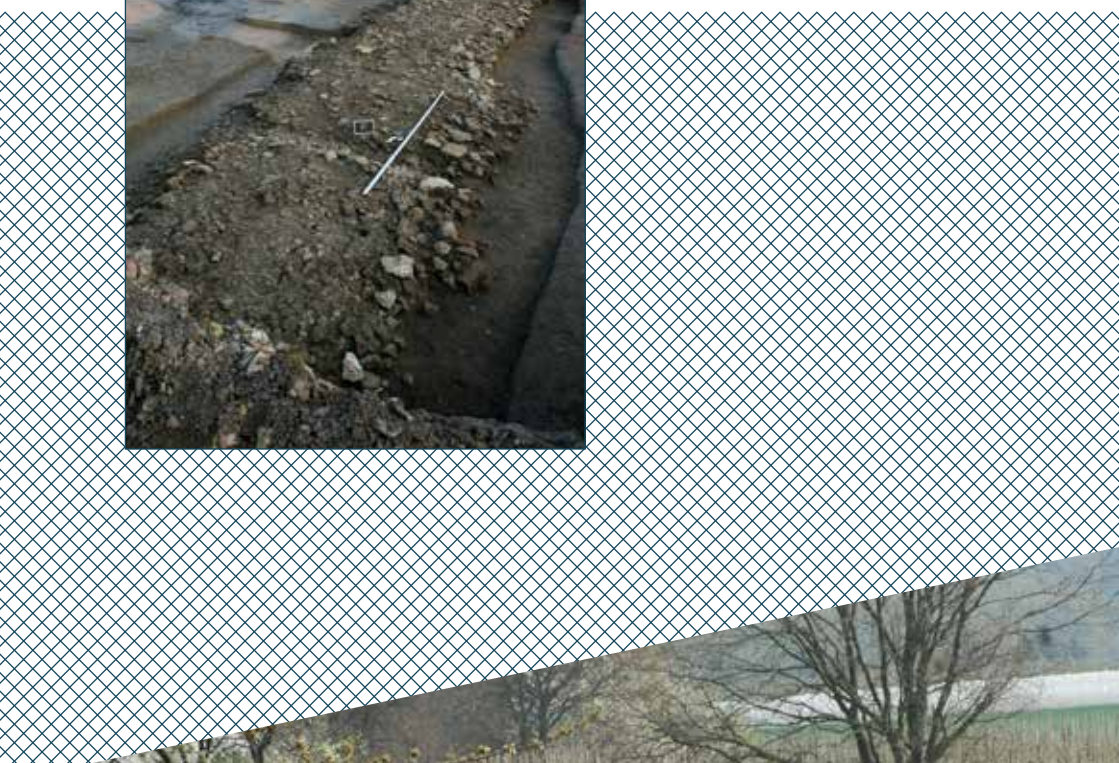
Het gevonden aardewerk bestaat uit 'terra sigillata' (luxeaardewerk met reliëfversiering), geverniste kwaliteitsbekers, gebronste keramiek en pompejaansrode borden. Die goederen weerspiegelen de importgoederen die in de midden-Keizertijd (69-284 na Christus) verkrijgbaar waren op de markt in Tongeren.

Het merendeel van het teruggevonden aardewerk kan echter gedateerd worden tussen 70 en 100 na Christus.

Voorbeeld van een Romeins wegdek
(opgravingen vicus Asse)
© Kristine Magerman, Agilas vzw

De 'Romeinse Kassei', Borgloon
© VLM

Romeinse weg Boulogne-Keulen

ALLE WEGEN LEIDEN NAAR ROME EN SOMMIGE NAAR TONGEREN

Ter hoogte van de Romeinse Kassei in Borgloon loopt het tracé van één van de hoofdwegen die de Romeinen aanlegden om Gallië te ontsluiten. Het gaat om het traject dat de Romeinse stad Tongeren ('Atuatuca Tungrorum') met de 'vicus' (of baandorp) Tienen verbond. Dit traject was zelf een onderdeel van de verbindingsweg tussen Boulogne ('Gesoriacum') en Keulen ('Colonia Agrippina'). Die weg was, op haar beurt, ook een onderdeel van het gigantische wegennetwerk dat zich uitstrekt tot de verste uithoeken van het Romeinse Rijk. Dit wegennetwerk was zonder twijfel één van de meesterwerken van de Romeinse beschaving. Tegen het einde van de 3de eeuw na Christus waren er 372 hoofdwegen die Rome

verbond met de rest van het Romeinse Rijk ('Imperium Romanum'), goed voor ca. 85.000 km wegen.

Romeinse wegen staan doorgaans bekend als 'heerwegen' (heer = leger). Ondanks die benaming werden de wegen niet alleen aangelegd om onze gewesten te veroveren. Het wegennet lag aan de grondslag van een verbluffende mobiliteit van personen, handelsgoederen (levensmiddelen, dagelijkse gebruiksvoorwerpen en luxegoederen) en gedachtengoed; het markeerde het einde van de prehistorie en heeft sterk bijgedragen tot de romanisering van onze streken. Natuurlijk waren niet alle wegen nieuw: in Gallië maakten de Romeinen immers vaak gebruik van pre-Romeinse trajecten. Sommige Romeinse wegen vormen zelfs nu nog de basis van moderne verkeersaders.

In tegenstelling tot het beeld dat de meeste mensen hebben van Romeinse wegen, nl. dat ze met steen geplaveid werden, waren de Gallische wegen opgebouwd uit één of meer lagen van aangestampte leem en/of zand, waarboven een bed van platte of op hun kant geplaatste stenen waren aangebracht. Boven deze fundering lag een egalisatielaag van aangestampte aarde (leem of zand). Het eigenlijke wegdek was gebogen en veelal samengesteld uit een compacte laag grind, aan elkaar gekit door leem of klei. De doorgaans vijf tot zes meter brede grindwegen hadden het voordeel dat ze comfortabeler te berijden waren door reis- en goederenwagens met breekbare handelswaren zoals aardewerk. Ook

het geïmporteerde aardewerk dat hier in Jesseren werd teruggevonden, werd ooit over deze wegen met paard en kar tot bij de lokale markt aangevoerd.

Om aan te duiden dat de Romeinse Kassei in Borgloon een bijzondere betekenisvolle weg is, kreeg die weg tijdens het ruilverkavelingsproject Grootloon een speciale verharding die rekening hield met het huidig gebruik als landbouwweg. Tussen het tweesporenbeton werd een rij kasseien geplaatst die voortaan herkenbaar als een lint doorheen het glooiend landschap slingert (zie foto). Zo weet iedereen die deze weg kruist dat het om het oude Romeinse tracé gaat.

Bronnen: M. Rogge, *Het wegennet van de Romeinen in Gallië en Germanië* en R. Nouwen, *Over de wegen van de keizer. Mijlpalen en de imperiale communicatiepolitiek in de Gallische en Germaanse provincies* beide artikels in P. Lateur e.a. (red.), *Alle wegen leiden naar ... Romeinse wegen in Vlaanderen* (Kunsttijdschrift Vlaanderen, nr. 301, jg. 53, juni 2004): 174-177.

Kunstzinnige Romeinse landmark op de Bollenberg, Borgloon
© David Depraetere

Bezoekerstip

Bezoek het kunstzinnige **archeologische landmark** langs de Romeinse Kassei op de Bollenberg in Borgloon als je meer wilt te weten komen over de Romeinen in deze streek. Het is meteen de ideale plek om van het Romeinse landschap te genieten. Dit landmark werd ook geplaatst binnen ruilverkaveling Grootloon.

Postkaart tumulus van Koninksem, Tongeren
© David Depraetere

Atuatuca Tungrorum

ontstond eind 1ste eeuw
voor Christus

Jessenar lag in de Romeinse tijd binnen het gebied dat onder invloed stond van de toenmalige hoofdstad Tongeren. Net zoals bij de Romeinse vici of baandorpen langs de Romeinse invalswegen (de zogenaamde 'vici') – zoals Tienen, Kester, Elewijt, Asse en Dilsen-Stokkem – waren de grote landbouwbedrijven (de 'villae') in het hinterland van economisch belang voor de stad. Die leverden immers het levensnoodzakelijke voedsel en de andere handelswaren. Daarnaast bestonden er toen ook bescheiden inheemse landelijke woningen. Die namen in het dagelijkse leven en het landschap in Gallië hun eigen plaats in.

Romeinse hoofdstad van de 'civitas' van de Gallische stam van de Tungrî'.

De stad ontstond omstreeks 15-10 voor Christus aan de Jeker. Hier werden straten aangelegd volgens een regelmatig patroon (in de vorm van een dambord). Onder keizer Claudius (41-54 na Chr.) kregen die straten een kiezelverharding.

Tijdens opgravingen werden enorme brand- en puinlagen aangetroffen. Die getuigen dat Tongeren in 69-70 na Chr. werd verwoest tijdens de opstand van de Bataven tegen de Romeinen. Daarna kende de stad een heropbloei. De oude stadskern werd uitgebreid en er werden nieuwe toegangswegen, een aquaduct en een tempelcomplex aangelegd. In 175 na Christus woedde een brand die gerelateerd wordt aan de invallen van de Chauçi.

De stad krijgt in de loop van de 2de helft van de 2de eeuw na Chr. een stadsomwalling van 4544 meter lang die de stadskern van ca. 139 ha begrenste. De stadswoningen werden ook meer en meer in steen opgetrokken. Het is ook in de 2de eeuw dat Tongeren het statuut van municipium

kreeg. Een municipium is een stad met Romeins burgerrecht en een zelfstandig bestuur. Rondom de Romeinse stad ontwikkelden zich uitgestrekte grafvelden waar ook grafheuvels (of tumuli) deel van uitmaakten zoals die van Koninksem.

Romeinse stadsmuur en torens van Tongeren

© Gallo-Romeins museum, Tongeren

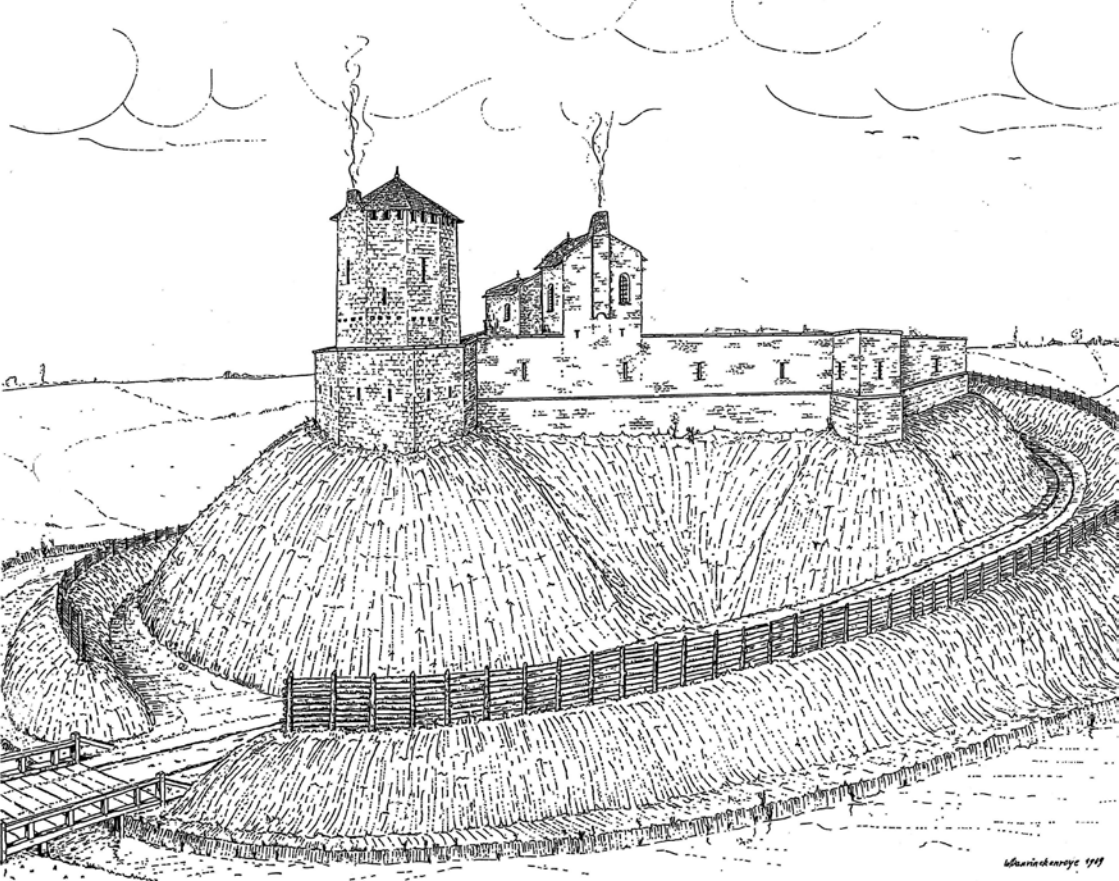

Het midden van de 3de eeuw na Chr. is een periode van economisch en bestuurlijk verval, Tongeren wordt voor de derde keer door brand verwoest. Begin 4de eeuw kent de stad een heropbloei en krijgt ze een nieuwe maar kleinere stadsmuur. Halfweg de 4de eeuw zijn er opnieuw invasies. Tegen het einde van de 4de eeuw

en het begin van de 5de eeuw was de stadsbewoning sterk teruggelopen.

In de Middeleeuwen kende de stad terug een heropbloei. In de 13de eeuw werden onder andere een nieuwe stadsmuur en de Gotische Onze-Lieve Vrouwekerk gebouwd.

Reconstructietekening burcht van Kolmont, Overrepen
© Claassen, 1970

Ruïne van de tienzijdige donjon van de burcht van Kolmont
© David Depraetere

V

Ontdek een verborgen parel: de burchtruïne van Kolmont

2de helft 12de eeuw,
Tongeren - Overrepen

Op een heuvel binnen een natuurgebied in Overrepen, bevinden zich de ruïnes van de machtige burcht van Kolmont. Die burcht was een onderdeel van een gordel van versterkingen die de graven van Loon ter verdediging van de oostelijke, zuidelijke en westelijke grenzen van hun grondgebied bouwden (o.a. grenzen met graafschap Holland, prinsbisdom Luik en Brabant). Waarschijnlijk werd de burcht door Gerard graaf van Loon gebouwd (ca. 1170), mogelijk op de plaats van een oudere versterking uit de 11de eeuw.

Verborgen achter groen bevinden de gebouwuïnes zich op een deels kunstmatig aangelegde heuvel, waarvan de basis omgeven is door een aarden wal en grachten, gevoed door de Herk. De versterking bestond uit enerzijds een ruime binnenplaats (neerhof), met in de ommuring aan de Zuidzijde een vierkante toren (voorburcht), en anderzijds de eigenlijke burchtheuvel met de imposante woontoren (de donjon). Tussen beide delen bevonden zich aanhankelijkheden.

Van de verschillende onderdelen zijn nog ruïnes te ontdekken. Zo zijn de resten van de omwalling van het neerhof en de vierkante toren (zeer oud gedeelte in silex en ijzerzandsteen, vermoedelijk uit de 12de eeuw) nog zichtbaar, net als de resten van de aanhankelekheden en van de om-

walling van de burchthoogte. De meest imposante ruïnes zijn ongetwijfeld een muur met drie bouwlagen van het herenhuis en de tienzijdige donjon (foto). Die donjon heeft zijden van 4,7 meter lang en een muurdikte van 3,25 meter, waarin de trap naar de verdiepingen is uitgespaard.

BELEGERINGEN

Naar aanleiding van een twist i.v.m. de versterkingen van Brustem, valt prinsbisschop Raoul de Zaehringen (uit Luik) in 1178 het graafschap binnen. Hij trekt samen met de milities van Sint-Truiden op naar Kolmont (1180). De graaf dringt de Luikenaren naar Tongeren terug en de stad Tongeren wordt geplunderd. De prinsbisschop drijft de graaf terug naar

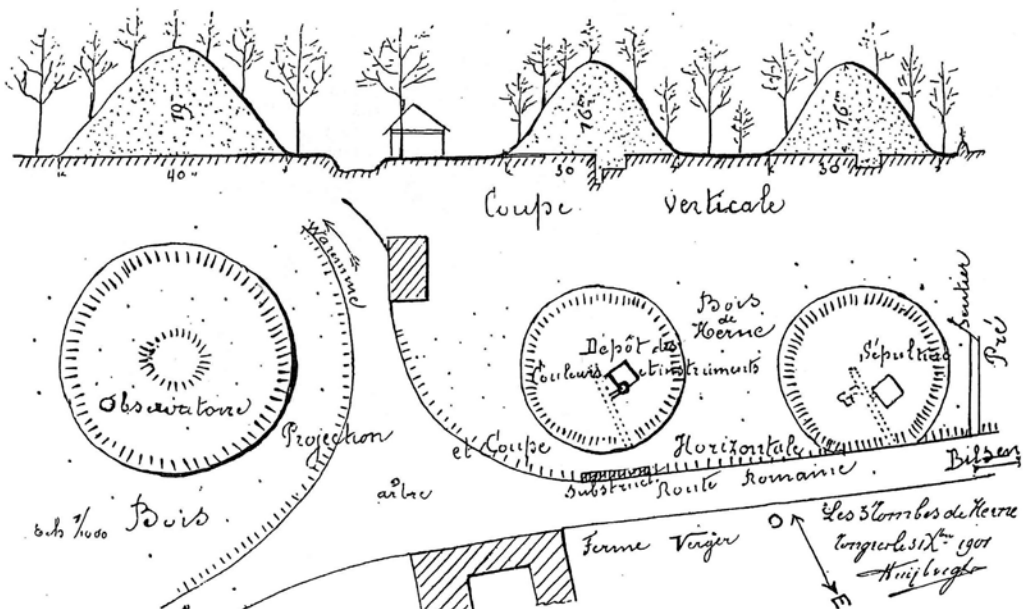
Kolmont, waar hij ontsnapt en vlucht naar Tongeren, dat hij volledig in de as laat leggen. Als wraak worden de Loonse burchten van Brustem, Borgloon, Bilzen en Montenaken, een aantal andere kastelen en meer dan zestien kerken en dorpen verwoest, terwijl de prinsbisschop het beleg van Kolmont voortzet. Door bemiddeling wordt vrede gesloten vóór de val van de burcht.

In 1206 wordt Kolmont een Brabants leen, door de graaf van Loon aan de hertog van Brabant geschonken voor zijn hulp in de strijd om het bezit van het graafschap Holland. Vervolgens wordt het graafschap Loon in 1366 bij het prinsbisdom Luik ingelijfd en wordt de burcht verlaten. Nog eenmaal zal het een rol in de Luikse geschiedenis spelen. In de strijd tussen prinsbisschop (van Luik) Jean de Hornes en de familie de la Marck (1485-

1492) wordt de reeds bouwvallige burcht door Robert de la Marck opnieuw in staat van paraatheid gebracht. Samen met de milities van het prinsbisdom Luik begint Jean de Hornes het beleg (1489). Na een bewogen strijd weet de prinsbisschop de versterking in te nemen. Hij geeft het bevel om de burcht van Kolmont volledig te ontmantelen (voltooid in 1508). De materialen van de burcht worden gebruikt om de omwalling van Tongeren te herstellen.

Schetstekening uit 1897 van de tumuli van Sint-Huibrechts-Hern
 © Nouwen, 1989

Bronzen olielamp uit de tumuli van Sint-Huibrechts-Hern
 © Gallo-Romeins Museum, Tongeren

Bron: R. Nouwen, 'Verdwenen tumuli te Sint-Huibrechts-Hern', in M. Amand en R. Nouwen, Gallo-Romeinse tumuli in de Civitas Tungrorum (Publicaties van het Gallo-Romeins Museum Tongeren nr. 40), Hasselt 1989: 33-36.

Gallo-Romeinse tumuli in Sint-Huibrechts-Hern

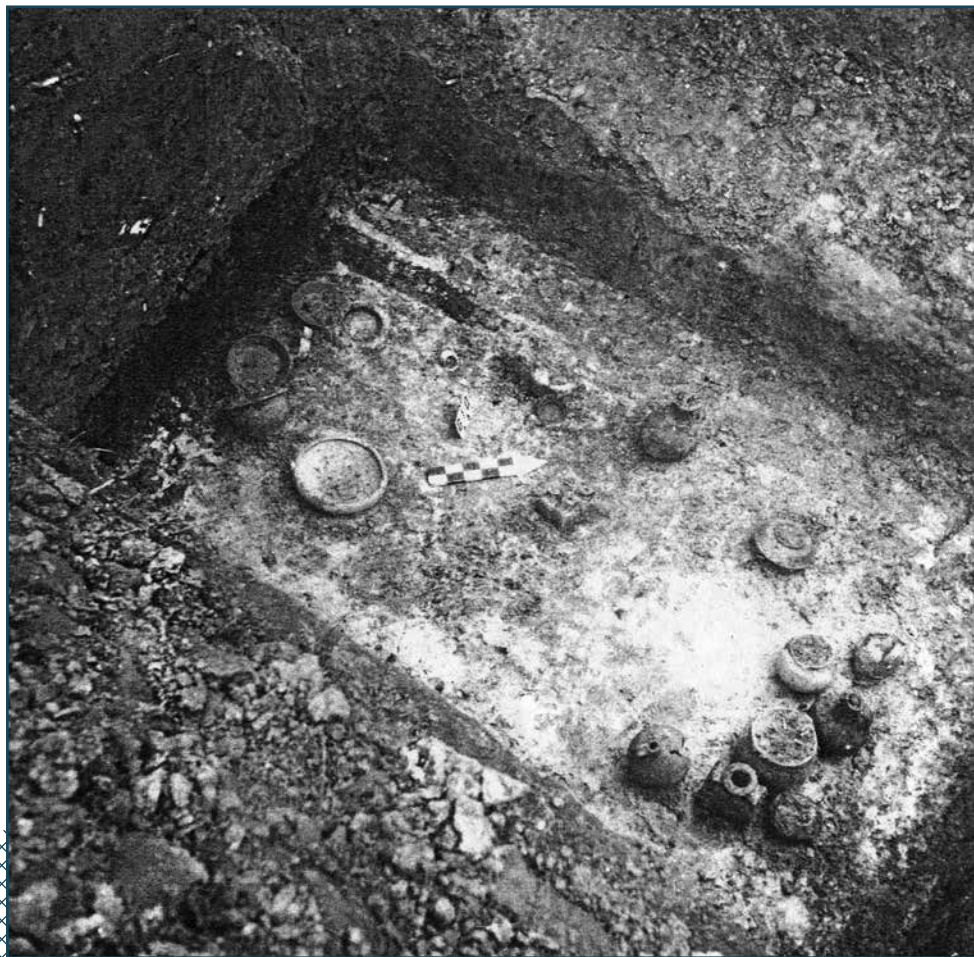
eind 2de - 3de eeuw
na Christus

In de prille beginjaren van de Vlaamse archeologie – in 1897 en 1898 – werden in Sint-Huibrechts-Hern drie Gallo-Romeinse grafheuvels (tumuli) opgegraven. Doden begraven onder hoge kunstmatig aangelegde grafheuvels boven een ondergronds crematiegraf was een manier van begraven dat vooral populair was bij de elite in de 2de eeuw na Christus. Tumuli worden immers in verband gebracht met de rijke Romeinse landeigenaren die op het platteland in herenboerderijen woonden (de zogenaamde 'villae') (zie ook VII/Gors-Opleeuw en II/Sassenboek) en met de vooraanstaande inwoners van grotere nederzettingen zoals Tongeren of Tienen. De overledenen voor wie die grafheuvels werden aangelegd, stierven in dezelfde periode als de mensen die in de graven in Gors-Opleeuw (nr. VII) en Jesseren te ruste werden gelegd.

De grafgiften van één van de tumuli bestonden o.a. uit bronzen kandelaars, vier riemen met bronzen sierbeslag, enkele messen en – opmerkelijk en uitzonderlijk tegelijk – schildersmateriaal (o.a. bronzen doosjes gevuld met kleurpigmenten, kleursteeentjes,...).

Veel Romeinse grafheuvels zijn verdwenen ten voordele van de economische vooruitgang, zo verging het ook de drie tumuli van Sint-Huibrechts-Hern, ondanks talrijke protesten. Grafheuvellocaties leven wel voort in de vorm van plaatsnamen in archiefteksten en op diverse kaarten zoals bv. de 'Tommenstraat' in Sint-Huibrechts-Hern.

Opravingsfoto van het rijke tumulusgraf in Gors-Opleeuw
© Lux en Roosens, 1971

Een Gallo-Romeins grafveld in Gors-Opleeuw

2de eeuw na Christus

Terwijl in mei 1968 in verschillende landen studentenrevoltes aan de gang waren, werden op 8 km ten noordwesten van de Gallo-Romeinse hoofdstad Tongeren de resten van een Gallo-Romeins grafveld opgegraven. Dit grafveld ligt dichtbij het kasteel Bellevue in Gors-Opleeuw en werd ontdekt tijdens het graven van funderingsgrachten bij de bouw van een woning.

Uiteindelijk ontdekten archeologen twaalf graven. Bij de drie diepste graven waren de bijgaven en crematieresten in een houten kist begraven. De overige graven bestonden uit een eenvoudige bijzetting met crematieresten en enkele bijgaven in de vorm van aardewerk, net zoals het crematiegraf dat werd ontdekt bij het archeologisch onderzoek op deze plek hier in Jesseren (zie nr. I).

Het grootste en best bewaarde graf (graf nr. 10, zie foto) werd beschouwd als een tumulusgraf vanwege de 51 rijke grafgiften. De tumulus of grafheuvel is zoals veel andere in de loop der eeuwen verdwenen. De grote kist waarin alles netjes geplaatst werd, was twee meter lang, 1,06 meter breed en ongeveer 70 cm hoog. Ze was gemaakt van 2,5 cm dikke planken. Bovenaan lagen de verbrande resten van een baby, een kleine armband en twee borden. Onderaan de kist lagen de crematieresten van een jonge vrouw en de rest van de bijgaven. Die bestonden uit: gebruiks aardewerk en luxe tafelwaar (kruiken, een kan, kommen, borden en bekers), vijftien glazen objecten (in de vorm van prismaflessen, kruikflessen, borden en schalen), olielampen, kralen in lichtblauwe glaspasta, drie bronzen handvaten en een sierknop.

Naast deze bijgaven waren ook resten van de brandstapel waarop de overledenen verbrand werden in de kist geplaatst met erbovenop een munt als betaalmiddel om de boottocht naar het dodenrijk te maken.

De archeologische vondsten dateren uit de 2de eeuw na Christus. Dit grafveld was dus in gebruik ten tijde van de Gallo-Romeinse nederzetting op de plek in Jesseren. Met andere woorden: op slechts enkele kilometers van de site in Jesseren vandaan, waar een persoon van beschei-

den afkomst gecremeerd en begraven werd in een eenvoudig vlakgraf met een vijftal grafgiften, werden – in dezelfde tijdsperiode – een jonge welgestelde vrouw en een baby op een brandstapel gecremeerd met als laatste rustplaats een rijkelijk tumulus-graf.

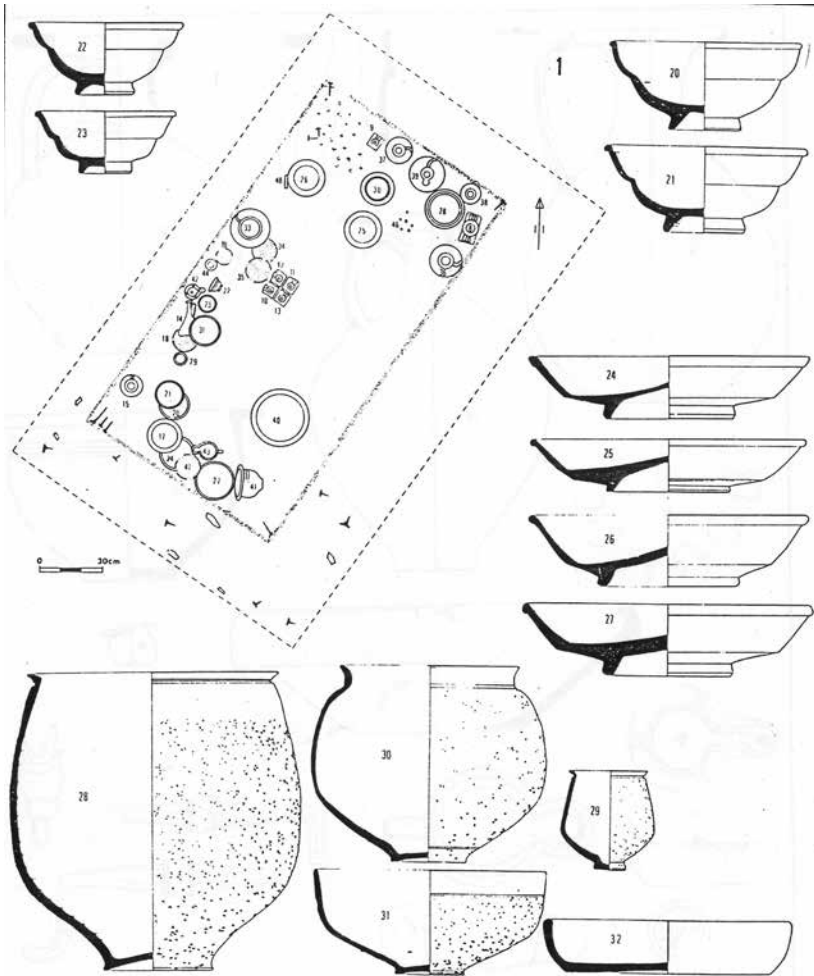
Twee verschillende gebeurtenissen die dicht bij elkaar plaatsvonden in een ver verleden en die getuigen van menselijk verdriet en de dood als deel van het leven, geen onderscheid makend tussen arm of rijk.

Glazen schenkan uit een tumulusgraf in Gors-Opleeuw
© Gallo-Romeins Museum, Tongeren

Glazen prismafles uit een tumulusgraf in Gors-Opleeuw
© Gallo-Romeins Museum, Tongeren

Aardewerkvondsten en grondplan van het tumulusgraf in Gors-Opleeuw
 © Lux en Roosens, 1971

Postkaart uit Borgloon 1924, zicht op de 'Graaf' (voormalige burchgracht)
© www.delcampe.net

De middeleeuwse stad Borgloon

De historische kern van Borgloon ligt op één van de hoogste heuvels in de omgeving. De graven van Loon richtten er vermoedelijk in de 2de helft van de 10de eeuw en zeker vóór 1032 een motteburcht op. Sinds de eerste helft van de 11de eeuw was Borgloon de hoofdplaats van het graafschap Loon en reeds voor het einde van de 12de eeuw krijgt Borgloon het statuut van 'stad' met stadsrechten.

Kort na 1200 krijgt het stadje een omwalling en vier poorten. De ovaalvorm van de huidige stad weerspiegelt nog de oorspronkelijke vorm van de middeleeuwse omwalde kern. Ook het tracé van de stadsomwalling is nog duidelijk herkenbaar in de opeenvolging van straten die bijna rondom de stad in het noorden, het westen en het zuiden de naam 'Graaf' dragen.

De monumentale motteburcht 'borch van Loon' was landschappelijk goed gesitueerd: op een hoge dominante plaats met strategische vergezichten, nabij de grens met het rivaliserende prinsbisdom Luik. De grafelijke burcht lag helemaal op het uiterst zuidelijke punt van de stad en moet vrij indrukwekkend zijn geweest. Van die monumentale motte blijft nu nog maar een klein deel over in het zuidwesten (zie foto). De restanten van de burcht werden uiteindelijk in 1870 gesloopt. De site is momenteel educatief en recreatief heringericht.

Rond de burcht en de Sint-Odulphuskerk ontwikkelde zich een bloeiende middeleeuwse bewoning en bedrijvigheid. Vanaf de 2de helft van de 12de eeuw werden de graven van Loon meermaals in

Zicht vanaf de burchhoogte in Borgloon
© VLM

hun motteburcht belegerd door vijandige milities. In 1179 worden de burcht, de kerk en de bewoning verwoest. In het begin van de 13de eeuw verplaatsen de graven hun residentie en het feodale

hof naar het mottekasteel van Kuringen (Hasselt) waar ze tot 1366 verblijven. In dat jaar hield het graafschap Loon immers op te bestaan en vond de aanhechting bij het Prinsbisdom Luik plaats.

Borgloon werd ook in de loop van zijn verdere geschiedenis vaak belegerd en geplunderd. Een overzicht:

- In 1482 verwoesten de Brabantse troepen van aartshertog Maximiliaan van Oostenrijk de stad.
- In 1491 worden de stad en de kerk geplunderd.
- In 1568 plunderen de troepen van de prins van Oranje de kerk.
- In 1577 wordt de kerk opnieuw geplunderd.
- In 1604 en 1606 wordt de stad bezet door Spanjaarden.
- In 1629 bezetten de keizerlijke troepen de stad tijdens de Dertigjarige Oorlog.
- Tijdens diezelfde oorlog bezetten in 1636 de Kroatische troepen de stad.
- In 1654 volgt een belegering door de hertog van Lorreinen, waarbij de negen begijnhofhuizen worden platgebrand. Van het begijnhof is enkel de kapel overgebleven.
- In de 17de eeuw wordt de stad bovendien herhaaldelijk geteisterd door pest en andere epidemieën en sterft een belangrijk deel van de toenmalige bevolking.
- In 1675 volgt een bezetting door het Franse garnizoen van Maastricht, tot aan de Vrede van Nijmegen in 1678.
- Tijdens de Negenjarige Oorlog in 1691 bezetten troepen de stad.
- Tijdens de Spaanse Successieoorlog in 1702 bezetten geallieerde troepen de stad; pas in 1713 wordt de stad opnieuw overgedragen aan de prins-bisschop.
- Tijdens de Oostenrijkse successieoorlog heeft Borgloon in 1746-1747 vervolgens te lijden van Hongaarse en Franse troepen.

